

Εισαγωγή και τμήματα 1-1 έως 1-5.

Όπως έχει εξηγηθεί και στην *Εισαγωγή* του πρώτου μέρους, το βιβλίο είναι γραμμένο με “λογικό μονοτονικό”. Δηλαδή, **τονικό σημάδι (“οξεία”) γράφεται σε κάθε τονισμένη συλλαβή, και μόνο σε τονισμένη συλλαβή.**

Οι ερωτήσεις δέν ακολουθούν τη σειρά παρουσίασης του βιβλίου, αλλά είναι ανάμειχτες. Σκοπός της ανάμειξης είναι να αποθαρρυνθεί ο αναγνώστης από τη συνηθισμένη τάση να προχωρεί μηχανικά από σελίδα σε σελίδα. Όμως οι πρώτες ερωτήσεις επικεντρώνονται στην πλειοψηφία-τους στα τμήματα 1-5, 1-4, 1-2, επειδή αυτά θεωρούνται πιά κατανοητά, καθώς οι περισσότεροι αναγνώστες έχουν προσλαμβάνουσες παραστάσεις σχετικά με το αντικείμενό-τους.

Οι απαντήσεις πρέπει να είναι περιληπτικές. Μακροσκελείς απαντήσεις, εκτός που είναι άχρηστες και ανεπιστημονικές, συχνά σημαίνουν και ελλιπή κατανόηση! Για τις περισσότερες ερωτήσεις αρκούν μέχρι πενήντα λέξεις, αν δέ συνυπολογιστούν άρθρα και προθέσεις.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις.

Πρώτη ομάδα ερωτήσεων.

- 1) Ποιοί είναι οι βασικοί “γλωσσικοί τομείς” ή “συστατικά μέρη” της γλώσσας; (Πέρα από τη διάκριση: λέξεις / κανόνες). Προσθέστε από ένα πρδ. (παράδειγμα) ανάλυσης σχετικά με τον κάθε τομέα (είτε από τα ελληνικά είτε από άλλη γλώσσα).
- 2) Περιγράψτε την υποδιαίρεση της γλώσσας σε διαλέκτους. (Η απάντηση μπορεί να δοθεί και μόνο με ένα ή δύο διαγράμματα).
- 3) Τί σημαίνει “*ανοιχτά συστήματα*” στο λεξιλόγιο; Προσθέστε 5 με 6 πρδτ. από δύο ή περισσότερες γραμματικές κατηγορίες (“μέρη του λόγου”) στα νέα ελληνικά, και δηλώστε σε ποιο “μέρος του λόγου” ανήκει το καθένα.
- 4) Κάντε το ίδιο με μία ξένη γλώσσα.
- 5) Τί είναι η “*lingua franca*” και τί είναι το “*πίτζιν*”; Προσθέστε πρδτ.
- 6) Ποιό είναι το καθαρά φυσικό μέρος της γλώσσας; (“Φυσικό” στην έννοια πως έχει φυσική υπόσταση). Γιατί το διακρίνουμε μ’ αυτό τον τρόπο από το υπόλοιπο γλωσσικό υλικό;
- 7) Χριστιανοί της Μικράς Ασίας που μιλούσαν μόνο τούρκικα υποχρεώθηκαν μετά το 1922 να καταφύγουν σαν πρόσφυγες στην Ελλάδα (όσοι έμειναν ζωντανοί!) Αναφέρεται πως ελληνόφωνοι της Νότιας Ιταλίας αναρωτιούνταν στον πόλεμο του ’40: “Γιατί να πολεμήσουμε τους Έλληνες, αφού μιλάμε την ίδια γλώσσα;” Τί (διαφορετικά) συμπεράσματα βγάξετε σχετικά με τα κριτήρια καθορισμού της εθνικής ταυτότητας στις δύο περιπτώσεις;
- 8) Αναφέρετε δύο γλώσσες που σήμερα στην Ελλάδα θεωρούνται «καλές», και δύο που θεωρούνται «κατώτερες». Επιστημάνετε τους βασικούς λόγους της διαφορετικής αξιολόγησης.

9) Γιατί στην αρχαιότητα και στο μεσαίωνα δέν παρουσιάζεται γλωσσική καταπίεση (έντονες διακρίσεις σε βάρος γλωσσικών μειονοτήτων), ενώ παρουσιάζεται κατα τη νεότερη εποχή; Προσθέστε τρία ή τέσσερα πρδτ. τέτοιας καταπίεσης. Σκεφτείτε πως αίσθηση εθνικής ταυτότητας υπήρχε σε πολλούς αρχαίους λαούς, αλλά ήτανε διαφορετική η έννοια, η οργάνωση, και η λειτουργία του κράτους.

10) Ποιά είναι η διάκριση ανάμεσα σε “τοπική” και σε “πολιτιστική” εκμάθηση δεύτερης γλώσσας; Δώστε παραδείγματα τόσο απο σημερινές καταστάσεις που τυχαίνει να γνωρίζετε, όσο και απο τη νεότερη ιστορία.

11) Δηλώστε μερικά στοιχεία της προφορικής επικοινωνίας που στη γραφή ή χάνονται ολότελα ή χάνονται σε μεγάλο βαθμό.

12) Δηλώστε κάποια οφέλη και κάποιους κινδύνους απο την τάση του γραφτού λόγου (όχι ειδικά της ορθογραφίας) να συνδέεται με την παράδοση.

13) Κατασκευάστε ένα σύντομο διάλογο που να δείχνει αταίριαστη ανάμειξη επίπεδων λόγου.

14) Ποιές είναι οι βασικές τυπολογικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στη δημιουργία της ελληνιστικής κοινής, της κοινής νεοελληνικής, και του κοινού τύπου μιάς απο τις άλλες γλώσσες που μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα, δηλ. του γερμανικού *Hochdeutsch*, της γαλλικής *dialecte de l'île de France*, ή του ιταλικού *italiano (neo)standard*. (Στα αγγλικά δέν υπάρχει κοινή διάλεκτος.)

Ειδικά για τα ιταλικά, σκεφτείτε πως τον περασμένον αιώνα συστήνανε σαν “καλή γλώσσα” τη *lingua toscana in bocca romana*, ενώ σήμερα, σύμφωνα με τον τίτλο ενός πιά πρόσφατου βιβλίου (1984), της κοινωνιογλωσσολόγου Nora Galli de' Paratesi, επικρατεί η *lingua toscana in bocca ambrosiana*. (Αμβρόσιος είναι ο προστάτης άγιος του Μιλάνου.)

15) Δώστε απο δύο πρδτ. (είτε στα νέα ελληνικά είτε σε άλλη γλώσσα): α) “κληρονομημένων” λέξεων, δηλαδή λαϊκής προέλευσης λέξεων που υπάρχουν στη γλώσσα συνεχώς απο πολλούς αιώνες, ή που στηρίζονται σε παλιότερες λέξεις), β) λόγων νεολογισμών, γ) λαϊκών δάνειων, δ) λόγων δάνειων που είναι απευθείας μεταφορές απο άλλη γλώσσα, ε) λόγων μεταφραστικών δάνειων, στ) λόγων δάνειων απο τα αρχαία ελληνικά ή την ελληνιστική κοινή.

Σημ.: Το μοναδικό σοβαρό ετυμολογικό λεξικό που υπήρχε παλιότερα ήτανε του Ν. Ανδριώτη. Αλλά ούτε και αυτού του λεξικού οι πληροφορίες μπορούν να θεωρηθούν ικανοποιητικές και επαρκείς. Επιτέλους κυκλοφόρησε (1998) το λεξικό του *Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη*, που το ετυμολογικό-του μέρος έχει συντάξει ο συγγραφέας αυτού εδώ του βιβλίου. Εκεί δίνονται πιά συγκεκριμένες πληροφορίες για την προέλευση και εξέλιξη των λέξεων της νέας ελληνικής, καθώς και γενικά για τη σύσταση του νεοελληνικού λεξιλογίου.

Δεύτερη ομάδα ερωτήσεων.

1) Δηλώστε μερικά προτερήματα του “ιδιώματος σάνταρ”. Προσθέστε περιορισμούς στη λειτουργία ενός τέτοιου ιδιώματος.

2) Ν' αναφερθούν 4 πρδτ. απο διαφορετικούς γλωσσικούς τομείς, όπου για περίπου αντίστοιχα νοήματα είτε η ελληνική γλώσσα υποχρεώνει σε περισσότερες διακρίσεις απο ότι κάποια ξένα, είτε συμβαίνει το αντίθετο.

Υπόδειξη: Σκεφτείτε απο τη σημασιολογία λέξεις όπως: *χέρι, πόδι, πεθαίνει, ψοφάει* και τα αντίστοιχά-τους σε άλλες γλώσσες. Σκεφτείτε απο τη μορφοσύνταξη περιπτώσεις όπως: *έγραφα - έγραψα, γράφε - γράψε, ο τοίχος - η πόρτα - το παράθυρο.*

3) Γιατί είναι ευκολότερο ν' αλλάξουμε την "έμφαση" ή την "εστίαση" στα ελληνικά απο ότι π.χ. στα ιταλικά, και ακόμη περισσότερο απο ότι στα αγγλικά, χωρίς να είμαστε υποχρεωμένοι για την αλλαγή να καταφεύγουμε οπωσδήποτε σε πίο περίπλοκη σύνταξη;

Σκεφτείτε για πρδ. τις προτάσεις:

'ο Γιάννης φίλησε τη Μαρία - η Μαρία φίλησε το Γιάννη', 'ο σκύλος δάγκωσε το γάτο - το γάτο δάγκωσε ο σκύλος'.

4) Δώστε 10 πρδτ. "κλιτικών λέξεων" (*clitics*) στα νέα ελληνικά (δηλ. λέξεων που δέν έχουν δικό-τους τόνο). Οι λέξεις να ανήκουν σε διαφορετικά "λεξήματα". Δηλώστε ποιές απ' αυτές είναι προκλιτικές και ποιές είναι εγκλιτικές ή και τα δύο. Σημειώστε άν τυχόν κάποια απ' αυτές κατα την επίσημη ορθογραφία πρέπει να γράφεται με τονικό σημάδι ("οξεία").

Σημ.: *Λέξημα (lexeme)* είναι η αφηρημένη ενότητα (προσέξτε πως η λέξη έχει το επίθημα - ημα) όλων των τύπων μιάς κλιτής λέξης. Για πρδ., κάποιο αφηρημένο λεξικό στοιχείο ΠΑΤΕΡ ισχύει για όλες τις σχετικές λέξεις *πατέρας, πατέρα, πατέρες* κτλ. Κάποι αφηρημένο στοιχείο ΤΡΕΧ ισχύει για όλες τις σχετικές λέξεις *τρέχω, θα-τρέχεις, θα-τρέξετε, τρέχανε, τρέξαμε* κτλ.

Σημ.: Προσέξτε πόσο χρήσιμη είναι η ορθογραφική αρχή που αναφέρεται στην αρχή του Κεφαλαίου για την κατανόηση τούτης της ερώτησης.

5) Κάντε το ίδιο σε μία ή περισσότερες ξένες γλώσσες, και δηλώστε ποιές απ' αυτές τις λέξεις είναι προκλιτικές, εγκλιτικές ή ίσως και τα δύο.

6) Τί είναι η "διαγλώσσα" (*"interlanguage"*);

7) Τί διαφέρει το "σύνταγμα" απο το "παράδειγμα" (*syntagm - paradigm*); Εξηγήστε χρησιμοποιώντας τα απαραίτητα παραδείγματα (*exemples, Beispiele*), είτε απο τα ελληνικά είτε απο άλλη γλώσσα.

8) Δώστε δύο πρδτ., απο διαφορετικούς γλωσσικούς τομείς, που να δείχνουν πως τους γλωσσικούς τομείς δέν μπορούμε να τους εξετάζουμε τελείως ανεξάρτητα τον έναν απο τον άλλο. Τα πρδτ. μπορούν να προέρχονται είτε απο τα ελληνικά είτε απο άλλη γλώσσα.

9) Γιατί είναι ανάγκη ο σπουδαστής ν' αρχίσει τη γλωσσολογική-του εξάσκηση με αντιμετώπιση της μητρικής-του γλώσσας; Γιατί είναι ανάγκη να κάνει επιπλέον συγκρίσεις ανάμεσα στη μητρική-του γλώσσα και σε άλλες;

10) Τί είναι τα "ισόγλωσσα"; Δώστε πρδτ. απο δύο τουλάχιστον γλωσσικούς τομείς (είτε στα ελληνικά είτε σε άλλη γλώσσα).

11) Ν' αναφερθούν δύο περιπτώσεις οπου ο προφορικός λόγος υπερέχει απο το γραπτό, και δύο περιπτώσεις οπου συμβαίνει το αντίθετο. («Υπερέχει» είτε σε αποτελεσματικότητα είτε σε χρησιμότητα, όχι άν έχει «προτεραιότητα»).

12) Ν' αναφερθούν τρία απο τα κριτήρια που χρησιμεύουν στο να αποφασιστεί κατα πόσο δύο γλωσσικές ποικιλίες αποτελούν διαλέκτους της ίδιας γλώσσας ή ανήκουν σε διαφορετικές γλώσσες. Σημειώστε περιορισμούς στη χρήση των κριτηρίων.

13) Να επισημανθούν με πρδτ. δύο ή τρεις απο τους παράγοντες που δημιουργούν προβλήματα στην επιστημονική ορολογία. Προσθέστε ειδικά προβλήματα της νεοελληνικής επιστημονικής ορολογίας.

14) Αναφέρετε δύο ή τρεις βασικά διαφορετικούς στόχους που μπορεί να έχει η γλωσσική διδασκαλία στο σχολείο. (Μητρική γλώσσα, ξένη γλώσσα κτλ.) Τί είδους εκμάθηση ή εξάσκηση θα έπρεπε να επιδιώκεται κάθε φορά;

15) Αναφέρετε μερικές ενδιάμεσες μορφές ανάμεσα στον καθαρά “προφορικό” και στον καθαρά “γραφτό” λόγο.

16) Αναφέρετε δύο σημερινές διεθνείς γλώσσες, και άλλες δύο που μιλούνται απο πολλούς ομιλητές, αλλά δέ μπορούν να θεωρηθούν “διεθνείς”. Δηλώστε πόσα περίπου εκατομμύρια φυσικούς ομιλητές έχει η κάθε μία. (“Ανοχή” τριάντα και σαράντα εκατομμυρίων στους υπολογισμούς-σας δέν έχει ιδιαίτερη σημασία σ’ αυτή την περίπτωση!) Μπορείτε να υποθέσετε πόσα περίπου εκατομμύρια ξένοι μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν με σχετική άνεση;

17) Αναφέρετε απ’ την παγκόσμια ιστορία τρεις γλώσσες που χρησίμεψαν σά διεθνείς στο παρελθόν. Δηλώστε σε ποιές περιοχές του κόσμου μιλήθηκαν, και για πόσους περίπου αιώνες χρησίμευαν σά διεθνείς γλώσσες.

18) Αναφέρετε δύο (τελείως ή ενμέρει) τεχνητές γλώσσες που χρησίμεψαν για διεθνή επικοινωνία. Ξέρετε πόση επιτυχία είχαν;

19) Τί παραλογισμός υπάρχει στην ταύτιση της “κοινής διαλέχτου” με τη “γλώσσα”;

20) Αναφέρετε μερικά επιχειρήματα για το οτι η γλωσσική ικανότητα είναι έμφυτη στον άνθρωπο, και κάποια που να αντικρούουν αυτή την υπόθεση.

Τρίτη ομάδα ερωτήσεων.

1) Σε τί διαφέρει το φώνημα απο τα αλλόφωνα; Δώστε ένα πρδτ. απο τα νέα ελληνικά, και απο ένα απο δύο άλλες γλώσσες.

2) Ν’ αναφερθούν πέντε παράγοντες που οδηγούν στον περιορισμό ή στην εξαφάνιση μιάς γλώσσας ή μιάς διαλέχτου. Προσθέστε πρδτ. απο την ιστορία είτε της ελληνικής είτε άλλων γλωσσών.

3) Τί εννοεί ο Ferdinand de Saussure με τον καθορισμό-του πως “το γλωσσικό σημείο είναι αυθαίρετο” (*l’arbitraire du signe*); Αναφέρετε δύο πρδτ. που ν’ αποδείχνουν αυτή την άποψη.

4) Ν’ αναφερθούν πέντε πρδτ. γλωσσικών καθολικών. Προσθέστε σύντομες εξηγήσεις.

5) Να επισημανθούν οι αρχές που προβάλλει ο εξής ορισμός της γλώσσας: “Γλώσσα είναι ένα σύστημα αυθαίρετων φωνητικών συμβόλων που χρησιμεύουν στην ανθρώπινη επικοινωνία.”

6) Αφαιρέστε δύο απο τις αρχές του προηγούμενου ορισμού, έτσι όμως που αυτός να εξακολουθεί να ισχύει σάν ορισμός της γλώσσας. Με την αφαίρεση, ο ορισμός έγινε ευρύτερος ή στενότερος; Μπορείτε αντίθετα να προσθέσετε μία ή δύο αρχές: Ο ορισμός τώρα θα γίνει ευρύτερος ή στενότερος;

7) Ποιές δυνατότητες έχει η ανθρώπινη γλώσσα που λείπουν απο τα συστήματα επικοινωνίας των άλλων ζώων, όπως π.χ. το «χορό» των μελισσών;

8) Γιατί στη συζήτηση των μερών του λόγου αναγκαζόμαστε να καταφεύγουμε στην έννοια του “λεξήματος”;

9) Δώστε πρδτ. παρεμβολής (*interference*) κατα την εκμάθηση μιάς ξένης γλώσσας απο Έλληνες και ελληνικών απο ομιλητές αυτής της γλώσσας. Τουλάχιστον ένα πρδ. απο το φωνολογικό τομέα, ένα απο το συνταχτικό, ένα απο το λεξιλόγιο (το σημασιολογικό τομέα).

10) Αναφέρετε δύο ή τρεις περιπτώσεις όπου ο προφορικός λόγος υπερέχει απο το γραφτό και άλλες τόσες όπου συμβαίνει το αντίθετο.

11) Τί είναι ο γλωσσογεωγραφικός άτλαντας;

12) Αναφέρετε δύο ή τρεις περιπτώσεις που φαίνονται να περιορίζουν την απόλυτη ισχύ του καθορισμού του “γλωσσικού σημείου” σαν “αυθαίρετου”.

13) Ποιό είναι το αντικείμενο της διαμάχης κατα την αρχαιότητα ανάμεσα στις απόψεις της “κατα φύσιν” και της “κατα συνθήκην” ύπαρξης των λέξεων; Πώς τροποποιείται αυτή η αντίθεση απο τον Saussure;

14) Ν’ αναφερθούν τρεις απο τις βασικές γλωσσικές λειτουργίες που επισημαίνει ο Roman Jakobson. Εξηγήστε με πρδτ.

15) Σε τούτο το κείμενο να εντοπιστούν πέντε διαφορετικού τύπου περιπτώσεις όπου το τονικό σημάδι (η “οξεία”) δέ χρησιμοποιείται ούτε σύμφωνα με τους κανόνες του νεότερου “μονοτονικού” ούτε του παλιότερου “πολυτονικού” ορθογραφικού συστήματος. Τί δικαιολογεί την απόκλιση απο τις επίσημες ορθογραφίες;

16) Τί “πλεοναστικά” (“redundant”) στοιχεία μπορούν να επισημανθούν στα παρακάτω αντιθετικά ζευγάρια;

"τώρα η Μαρία γράφει το γράμμα - χτές η Μαρία έγγραφε το γράμμα"

"δέν ήρθες - γιατί δέν ήρθες;"

(τα βέλη δείχνουν τον επιτονισμό).

Σημ.: Η διαφορά δύο γλωσσικών λειτουργιών (δύο εκφράσεων που βρίσκονται σε “αντίθεση” μεταξύ-τους) μπορεί να εκφραστεί με την αντίθεση δύο διαφορετικών σημαδιών, η και με την ύπαρξη ή έλλειψη κάποιου σημαδιού. Αν παρουσιάζεται συνδυασμός περισσότερων διακρίσεων, τότε μπορούμε να μιλήσουμε για “πλεονασμό”.

17) Σκεφτείτε αντίστοιχες προτάσεις σε δύο τουλάχιστον ξένες γλώσσες, και επισημάνετε τα πλεοναστικά-τους στοιχεία.

18) Δηλώστε παράγοντες που κάνουν δύσκολη την εκμάθηση των “κλασικών γλωσσών”.

19) Δηλώστε παράγοντες που έχουν οδηγήσει πολλούς ανθρώπους στον παραλογισμό να ταυτίζουν “κοινή διάλεκτο” και “γλώσσα”.

20) Αναφέρετε δύο πρδτ. “συγκρητισμού” (απο την ιστορία οποιασδήποτε γλώσσας).

Τέταρτη ομάδα ερωτήσεων.

1) Ν’ αναφερθούν πέντε ευνοϊκοί και πέντε δυσμενείς παράγοντες στην εκμάθηση ξένης γλώσσας. (Οι αρνητικοί παράγοντες να μὴν αποτελούν σκέτη αντιστροφή των θετικών.)

2) Ν' αναφερθούν πέντε παράγοντες που οδηγούν στην εξάπλωση μιάς γλώσσας ή μιάς διαλέχτου. Προσθέστε πρδτ. απο την ιστορία είτε τις ελληνικής είτε άλλης γλώσσας.

3) Τί σημαίνει η διάκριση ανάμεσα σε *βασικό μήνυμα* και σε *συνδήλωση* (*denotation - connotation*); Εξηγείστε με πρδτ.

4) Γιατί ένας τυχαίος ομιλητής, παρόλο που «ξέρει» (έχει εσωτερικεύσει) υποσυνείδητα τη γλώσσα-του, δέν είναι κατάλληλος να τη διδάξει σε ξένους;

5) Είναι δυνατό σε μερικές περιπτώσεις η γραφή να είναι σαφέστερη απο την προφορά; Αν ναι, δώστε παραδείγματα.

6) Ποιά είναι τα *ουρανικά σύμφωνα* της νέας ελληνικής; δώστε πρδτ. λέξεων σε φωνητική μεταγραφή.

7) Σε ποιές γλώσσες ξέρετε *προστριβόμενα* σύμφωνα (*affricates*); Σε ποιές ξέρετε *φατνοουρανικά* (*alveopalatals* ή *prepalatals*); Σε ποιές ελληνικές διαλέχτους ξέρετε *φατνοουρανικά*; (πάντως, όχι στην Κοινή). Μπορείτε να δώσετε πρδτ. λέξεων σε φωνητική μεταγραφή.

8) Ποιά σύμφωνα της Κοινής νεοελληνικής προβλέπετε να προκαλέσουν δυσκολίες σ' έναν αρχάριο ξένο; Μπορεί να υπάρχουν διαφορές ανάλογα με τη μητρική γλώσσα του ξένου. Δώστε πρδτ. σφαλερής προφοράς σε λέξεις που έχουν τέτοια σύμφωνα. Χρησιμοποιείστε, αν μπορείτε, φωνητικές μεταγραφές.

9) Ποιά σύμφωνα μιάς ξένης γλώσσας προβλέπετε να προκαλέσουν δυσκολίες σ' έναν αρχάριο Έλληνα; δώστε πρδτ. σφαλερής προφοράς σε λέξεις που έχουν τέτοια σύμφωνα. Χρησιμοποιείστε, αν είναι δυνατό, φωνητικές μεταγραφές.

10) Να γίνουν διαγράμματα των φωνηέντων της Κοινής νεοελληνικής, και των φωνηέντων μιάς ξένης γλώσσας. Θυμηθείτε πως υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα σε διάφορους τύπους αγγλικών (βρετανικά, αμερικάνικα κτλ.), και πως η Κοινή ιταλική προφέρεται διαφορετικά στην κεντρική Ιταλία απο ότι σε άλλες περιοχές. Στα διαγράμματα να δηλωθούν και οι βασικές διακρίσεις (ψηλά, πίσω κτλ.). Προσθέστε πρδτ. λέξεων.

11) Δώστε πρδτ. δίφθογγων της νέας ελληνικής και δύο ξένων γλωσσών. Μήν παρασυρθείτε απο την κοινή παρανόηση πως τάχα *γραφές* όπως <αι ει οι> είναι «δίφθογγοι»! Δώστε πρδτ. δίφθογγων της αρχαίας ελληνικής (“κλασικής” εποχής).

Σημ.: Για την απάντηση των πέντε τελευταίων ερωτήσεων θα χρειαστεί ένα σύντομο κείμενο στα Κεφ. 5, 6 & 7 του βιβλίου (*Σύμφωνα, Φωνήεντα, Ημίφωνα*).

12) Τί είναι η *γλωσσίδα*, και πώς μετέχει στην παραγωγή των φθόγγων;

13) Δώστε απο δύο πρδτ. ελληνικών λέξεων με παραγωγικά προθήματα, παραγωγικά επιθήματα, και απο δύο πρδτ. σύνθετων λέξεων.

14) Κάντε το ίδιο για μία τουλάχιστον ξένη γλώσσα.

15) Ν' αναφερθούν τρεις ή τέσσερις προκαταλήψεις που έχουν συνήθως οι μορφωμένοι σχετικά με τη γλώσσα.

16) Τί σημαίνει ο επιστημονικός όρος *άρθρωση* (*articulation*) της γλώσσας; (π.χ. “πρώτη άρθρωση”, “δεύτερη άρθρωση”;) Δώστε πρδτ.

17) Στις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, για πρδ. στα αγγλικά, υπάρχουν ζευγάρια συνώνυμων όρων, που ο ένας είναι λατινογενής και ο άλλος ελληνογενής, όπως: ‘*national - ethnic*’, ‘*republican - democratic*’, ‘*moral - ethical*’, ‘*bilingualism - diglossia*’, ‘*example - paradigm*’, ‘*dictionary - lexicon*’, ‘*constitution - syntagm*’ (στο τελευταίο πρδ. δέν πρόκειται καν για συνώνυμα). Στα

ελληνικά υπάρχει μόνον ένας όρος. Πού οφείλεται αυτό; Τί προβλήματα επικοινωνίας δημιουργεί για τους επιστήμονες; Σκεφτείτε τρόπους να αντιμετωπίσετε τέτοιες περιπτώσεις.

18) Πού οφείλονται οι ιδιαίτερες δυσκολίες που συνοδεύουν τη χρήση της γραφής;

19) Σε ποιούς παράγοντες αποδίδονται συνήθως οι αυξημένες δυσκολίες εκμάθησης ξένης γλώσσας μετά την αρχή της εφηβικής ηλικίας;

20) Να δοθούν δύο πρδτ. κλιτών λέξεων όπου για δήλωση συγκεκριμένων συνταχτικών λειτουργιών χρησιμοποιούνται συνδυασμοί μορφολογικών "σημαδιών".

Πέμπτη ομάδα ερωτήσεων.

1) Ποιές είναι οι τρεις βασικές αρχές που διατυπώθηκαν από τον Saussure σχετικά με την ύπαρξη και τη λειτουργία της γλώσσας;

2) Τί σημαίνει *κλειστά συστήματα* στο λεξιλόγιο; Δώστε πέντε πρδτ. (όχι όλα από το ίδιο λέξημα!) στα ελληνικά και πέντε σε μία ξένη γλώσσα.

3) Οι παρακάτω λέξεις είναι "όχι απλές". Ποιές θεωρείτε πως είναι αποτέλεσμα παραγωγής, ποιές αποτέλεσμα σύνθεσης, ή ίσως συνδυασμού των δύο διαδικασιών; Διαπιστώνετε καμιά τρίτη δυνατότητα; (Σκεφτείτε διεθνή λεξ(ιλογ)ικά στοιχεία που όμως δέν παρουσιάζονται σάν ανεξάρτητες λέξεις στη συγκεκριμένη γλώσσα.) Δηλώστε με: σ. (= σύνθετη), π. (= παράγωγη), σ.π. (= συνδυασμός παραγωγής και σύνθεσης), δ. (= διεθνισμός).

ξελέω __ άκακος __ παλιόπαιδο __ τραπεζομάχαιρο __ αναλήθεια __ άσκεφτος __
 παράφαγα __ πολύμορφος __ αλλόθρησκος __ αλλόφωνο __ μικροβιολογία __ υδρότοπος __
 υδρολογία __ φιλολογία __ ξεπαπαδεύω __ καλοσύνη __ καλοσυνάτος __ μικροαμπέρ __
 ξεδοντιάρης __ πολύπαθος __ αγριάδα __ ανθρωπότητα __ κακομαθημένος __ άσκεφτος __
 άκακος __ ξεκάλτσωτος __

4) Κάντε το ίδιο στις ιταλικές λέξεις:

I *sdentato __ Castelnuovo __ cristiano __ cristianesimo __ finestrino __ sfortunatamente __
 ragazzone __ ragazzona __ telecomunicazioni __ credibile __ incredibile __ apribottiglie __
 impazzire __ coprifuoco __ portacenere __ idrologia __ ipersensibile __*

ή στις γαλλικές:

F *exterminer __ extraordinaire __ incroyable __ indéfini __ plate-forme __ garde-côtes __
 arc-en-ciel __ déplaire __ anglomanie __ anglo-saxon __ anglophone __ documentaire __ entre-
 temps __ toxicologie __ toxicomanie __*

ή στις γερμανικές:

D *besprechen __ widerstehen __ Haltestelle __ Hauptbahnhof __ unwiderstehlich __ Sauwetter __
 Bundesländerhauptschule __ Warenangebot __ hydroelektrisch __ unglücklich __
 glücklicherweise __ Dodekaphonie __ ultraviolet __ Aerodynamik __ aerodynamisch __*

ή στις αγγλικές:

E *national __ nationalistic __ clothespin __ freedom __ boredom __ hydroelectric __ electricity __
 morpheme __ orientation __ telecommunications __ Anglosaxons __ panhellenic __ computer __
 microcomputer __ wallpaper __*

- 5) Αναφέρετε δύο πολύσημες ελληνικές λέξεις και δύο πολύσημες σε ξένη γλώσσα. Ποιές είναι οι βασικές αντιστοιχίες των ελληνικών στην άλλη γλώσσα, και ποιές των δύο ξέων στα ελληνικά; Χρησιμοποιείστε ένα αξιόπιστο δίγλωσσο λεξικό. Μπορείτε να προχωρήσετε ελέγχοντας τις βασικές αντιστοιχίες και των καινούργιων συνώνυμων που βρήκατε;
- 6) Δείξτε πώς με την “αναδιάρθρωση” των φωνημάτων: /p t k s i e o a/ μπορούν να σχηματιστούν διαφορετικές λέξεις είτε στα ελληνικά είτε σε άλλη γλώσσα. (Πρόκειται για τη “δεύτερη άρθρωση” του Martinet.) Δέν είναι ανάγκη για κάθε λέξη να χρησιμοποιηθούν και τα οχτώ φωνήματα, επιτρέπεται όμως να επαναληφτεί ένα φώνημα.
- 7) Υποθέστε μία γλώσσα που διαθέτει 20 φωνήματα: 15 σύμφωνα και 5 φωνήεντα. Υποθέστε πως αυτή η γλώσσα επιτρέπει συλλαβές μόνο του τύπου: Σ(ύμφωνο) - Φ(ωνήεν). Υποθέστε ακόμη πως επιτρέπει λέξεις της μιάς συλλαβής, των δύο, και των τριών. Πόσες συνολικά λέξεις μπορεί να έχει αυτή η γλώσσα; - Συμβουλευτείτε έναν καλό μαθηματικό, για να λύσετε το πρόβλημα!
- 8) Υποθέστε πως μία παρόμοια γλώσσα επιτρέπει και συλλαβές του τύπου: ΣΣΦ. Πόσο στα εκατό αυξάνει ο συνολικός αριθμός των λέξεων; Πόσο αυξάνει, αν η γλώσσα αυτή επιτρέπει και λέξεις των τεσσάρων συλλαβών; Πόσο μειώνεται, αν 10 συνδυασμοί συμφώνων (π.χ. tg, nr) δέν επιτρέπονται; - Θα χρειαστείτε και πάλι τη βοήθεια ενός καλού μαθηματικού!
- 9) Αν κάναμε αντίστοιχους συνδυασμούς με λέξεις, είτε μονομορφηματικές είτε και “όχι απλές”, δηλ. που αποτελούνται απο συνδυασμούς μορφημάτων (η “πρώτη άρθρωση” του Martinet), πόσο συνολικά αριθμό προτάσεων θα είχαμε; π.χ. σε μία γλώσσα που να επιτρέπει προτάσεις μέχρι και 5 λέξεων, μέχρι και 10 λέξεων, θεωρητικά άπειρου αριθμού.
- Σημ.: Προφανώς οι τρεις τελευταίες ερωτήσεις δέν αποσκοπούν στο να ασκηθείτε στα μαθηματικά, αλλά να σας δώσουν αφορμή να αναλογιστείτε τις τεράστιες δυνατότητες που παρέχει ο ανασυνδυασμός έστω και λίγων βασικών μονάδων.
- 10) Αναφέρετε, με πρδτ., απο δύο επιθήματα στα νέα ελληνικά που παράγουν: ουσιαστικά απο ουσιαστικά, ρήματα απο ονόματα, ουσιαστικά απο ρήματα. Μπορείτε να σκεφτείτε παραγωγή ονόματος (πιό συγκεκριμένα: επίθετου) απο επίρρημα;
- 11) Κάντε το ίδιο για μία ξένη γλώσσα. Τυχαίνει να υπάρχουν σ’ αυτή τη γλώσσα αντίστοιχα επιθήματα με τα ελληνικά της προηγούμενης ερώτησης;
- 12) Αναφέρετε δύο προθήματα στα νέα ελληνικά που ταιριάζουν σε ρήματα (προσθέτονται σε “ρηματική βάση”), και δύο που ταιριάζουν σε ονόματα (προσθέτονται σε “ονοματική βάση”). Μπορείτε να βρείτε κάποιο που να αλλάζει τη λεξική κατηγορία της βάσης;
- 13) Κάντε το ίδιο για μία τουλάχιστον ξένη γλώσσα.
- 14) Δώστε πέντε πρδτ. επιστημονικών ή τεχνικών όρων (είτε στα ελληνικά, είτε σε άλλη γλώσσα) που να μήν είναι μονοσήμαντοι, ή που η σημασία-τους να έχει αλλάξει απο την αρχική.
- 15) Σκεφτείτε πρδτ. διαφοράς ανάμεσα στη *γλωσσική ικανότητα* και στην *επιτέλεση* (*competence - performance*), είτε στο φωνολογικό, είτε στο μορφολογικό, είτε στο συνταχτικό, είτε στο σημασιολογικό τομέα.
- 16) Σκεφτείτε πρδτ. της παραπάνω διαφοράς κατα την εκμάθηση ξένης γλώσσας.
- 17) Σκεφτείτε περιπτώσεις οπου η γλωσσική αλλαγή οφείλεται περισσότερο στους όχι μορφωμένους. Χρησιμοποιείστε τη διαίσθησή-σας σχετικά με φωνολογικές ή μορφολογικές ποικι-

λιες στα νέα ελληνικά.

18) Σκεφτείτε περιπτώσεις όπου η γλωσσική αλλαγή οφείλεται περισσότερο στο γραπτό παρά στον προφορικό λόγο, δηλαδή ξεκινάει από τους μορφωμένους.

19) Ποιές είναι οι βασικότερες διαφορές ανάμεσα στα νέα ελληνικά και σε μία ή δύο ξένες γλώσσες σχετικά με τη βασική σειρά των όρων της πρότασης; Προσθέστε πρδτ.

20) Ένα μικρό παιδί που αρχίζει να μιλάει, λέει: 'έβλεψα, έλεξα'. Ν' αναφερθούν τουλάχιστον δύο συμπεράσματα που μπορεί να βγάλει από 'δώ ένας επιστήμονας σχετικά με τη λειτουργία ή την εξέλιξη της ανθρώπινης γλώσσας.

Έκτη ομάδα ερωτήσεων.

1) Γιατί πολλοί ταυτίζουν τη "γραμματική" με την κλίση ονομάτων και ρημάτων;

2) Δώστε από τρεις ηχομημητικές λέξεις ή επιφωνήματα στα νέα ελληνικά και σε μία άλλη γλώσσα. Εξηγήστε κατά πόσο δέ συμφωνούν με τους φωνολογικούς κανόνες της συγκεκριμένης γλώσσας.

3) Αναφέρετε δύο επιχειρήματα υπέρ της άποψης πως η γλώσσα είναι έμφυτη στον άνθρωπο.

4) Δημιουργείστε μία πρόταση που να αποτελείται από "κύρια" και επιμέρους "δευτερεύουσες". Σημειώστε με ποιές γραμματικές λέξεις δηλώνονται -άν δηλώνονται πάντα- οι δευτερεύουσες. Μπορείτε να κάνετε το ίδιο σε μία ξένη γλώσσα; Μπορείτε να κάνετε το ίδιο στα αρχαία ελληνικά;

5) Πάρτε μία σύντομη φράση, όπως «εγώ γράφω». Συγκρίνετε με τις αντίστοιχες φράσεις σε άλλες δύο γλώσσες. Να επισημάνετε πώς εκφράζεται η έννοια του υποκειμένου σε κάθε μία. (Μην παραβλέψετε τυχόν υποχρεωτική συνταχτική σειρά.)

6) Κάντε το αντίστοιχο για την έκφραση του αντικείμενου με σύντομες φράσεις όπως «ο Αντώνης αγαπάει τη Μαριολίνα».

7) Ποιά ενέργειας (όψη) του ρήματος: συνοπτικό - μή συνοπτικό. Με βάση ένα ομαλό ρήμα, π.χ. *γράφω*, δηλώστε σε ποιές ρηματικές εκφράσεις παρουσιάζεται η αντίθεση: στο παρελθόν, στο παρόν, στο μέλλον, στην προσταγή;

8) Συγκρίνετε με ένα ανώμαλο ρήμα: π.χ. *βλέπω*: υπάρχει ουσιαστική διαφορά;

9) Συγκρίνετε με μία ή δύο ξένες γλώσσες: τί διαφορές επισημαίνετε;

10) Είναι σαφέστερη η χρήση του όρου "παράθημα" από τη χρήση των ισοδύναμων όρων "παράθεμα" ή "πρόσφυμα";

11) Δώστε από δύο παραδείγματα τόσο στα νέα ελληνικά όσο και σε μία τουλάχιστο ξένη γλώσσα που να δείχνουν τη φατική γλωσσική λειτουργία.

12) Δώστε από δύο παραδείγματα τόσο στα νέα ελληνικά όσο και σε μία τουλάχιστο ξένη γλώσσα που να δείχνουν τη αναφορική γλωσσική λειτουργία.

13) Δώστε από δύο παραδείγματα τόσο στα νέα ελληνικά όσο και σε μία τουλάχιστο ξένη γλώσσα που να δείχνουν τη αναφορική γλωσσική λειτουργία.

14) Ανακατέψτε στην τύχη τις λέξεις μιάς μεγάλης πρότασης, για να ελέγξετε αν θα βγει νόημα. Συγκρίνετε το αποτέλεσμα ανάμεσα σε μία γλώσσα με έντονα κλιτό σύστημα (π.χ. ελληνικά, γερμανικά) και σε μία άλλη με λιγότερη κλίση (π.χ. αγγλικά, γαλλικά).

- 15) Γιατί χρειάζεται εξάσκηση και με λιγότερο γνωστές γλώσσες;
- 16) Γιατί αποφεύγουμε σήμερα να λέμε: «Το παιδί μαθαίνει τη γλώσσα-του»;
- 17) Γιατί οι οπαδοί της γενετικής γραμματικής πió πρόσφατα προτιμάνε να μή λένε ούτε: «το παιδί εσωτερικεύει τη γλώσσα-του», αλλά: «αναπτύσσει τη γλωσσική ικανότητα»; Ποιά θεωρητική προϋπόθεση βρίσκεται πίσω απο μιά τέτοια διατύπωση;

Έβδομη ομάδα ερωτήσεων.

- 1) Γιατί χρειάζεται η χρήση και του όρου “λέξημα”; Αναφέρετε μιά γλώσσα όπου η χρήση-του δέν είναι οπωσδήποτε απαραίτητη.
- 2) Στη φράση: «*η Κατερίνα φίλησε τον Ιάκωβο*», ποιά σημάδια δείχνουν απο κοινού το υποκείμενο, και ποιά το αντικείμενο; Συγκρίνετε με μιά ή δύο άλλες γλώσσες. Αλλάξτε τη σειρά των όρων στις προτάσεις, και ελέγξτε το αποτέλεσμα.
- 3) Γιατί δέν ταυτίζονται η γλωσσική διαίσθηση και η επιστημονική εξήγηση των γλωσσικών δεδομένων;
- 4) Ένας ξένος επιστήμονας που δέν έχει μάθει τέλεια τη γλώσσα μπορεί να αποφανθεί για το άν μιά πρόταση είναι σωστή: σωστό / λάθος.
- 5) Ένας ξένος επιστήμονας που δέν έχει μάθει τέλεια τη γλώσσα μπορεί να εξηγήσει απο γραμματική άποψη μιά πρόταση: σωστό / λάθος.
- 6) Να επισημάνετε απο τον ημερήσιο τύπο μερικά σφαλερά μεταφραστικά δάνεια, είτε σε λέξεις, είτε πió εύκολα, σε φράσεις. Προσπαθείστε να μαντέψετε απο ποιά ξένη γλώσσα έχει γίνει η σφαλερή μετάφραση, και πώς είναι η αντίστοιχη έκφραση εκεί. (Αν ανοίξετε ένα εγχειρίδιο για κομπιούτερς, θα βρείτε πολύ περισσότερα! Ίσως μάλιστα να μήν καταλαβαίνετε τα ελληνικά· όχι το τεχνικό μέρος, αλλά τη γλώσσα!)
- 7) Γιατί πολλοί ταυτίζουν τη γλώσσα με τη γραφή;
- 8) Γιατί πολλοί ταυτίζουν τη γλώσσα με τη γραφή;
- 9) Παρουσιάστε μερικές λέξεις σε διάφορες γλώσσες, κατα προτίμηση ουσιαστικά, ρήματα, επίθετα, που δείχνουν πως οι λέξεις της κανονικής γλώσσας δέν είναι μονοσήμαντες.
- 10) Παρουσιάστε μερικά παραδείγματα, τόσο απο τη γλωσσολογία όσο και απο άλλες επιστήμες, που δείχνουν πως, παρά τις απαιτήσεις, η επιστημονική ορολογία δέν είναι μονοσήμαντη.
- 11) Δώστε απο δύο παραδείγματα τόσο στα νέα ελληνικά όσο και σε μιά τουλάχιστο ξένη γλώσσα που να δείχνουν τη μεταγλωσσική γλωσσική λειτουργία. Μήν περιοριστείτε σε ορολογία.
- 12) Βρείτε απο τον ημερήσιο τύπο παραδείγματα “καθαρευουσιανισμών”. (Πώς αποφασίζετε πως πρόκειται για “καθαρευουσιανισμούς”.) Σε ποιές ή τί είδους εφημερίδες τα παρατηρείτε συχνότερα;
- 13) Δώστε παραδείγματα “μεταφοράς” (transfer) που κάνει ένας Έλληνας σε ξένη γλώσσα ή ένας ξένος στα ελληνικά: απο δύο πρδτ. στη σημασιολογία, στη σύνταξη, στην προφορά.
- 14) Γιατί πολλοί διεθνισμοί στηρίζονται σε αρχαία ελληνικά λεξικά στοιχεία;
- 15) Να επισημάνετε δύο τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας που κατα τη σημερινή εποχή χρησιμεύουν σάν πηγή μεταφορικών εκφράσεων για να μιλήσουμε για άλλες δραστηριό-

τητες. Φέρτε παραδείγματα απο τα νέα ελληνικά και απο μία τουλάχιστο ξένη γλώσσα. Μπορείτε να σκεφτείτε παρόμοιες περιπτώσεις απο τα αρχαία ελληνικά ή την ελληνιστική κοινή;

τε:
ι»;

ή-

το
ει-

π-

ια

ο

σε
ει
α
ί-

ι-

ι-

η

-

-

-

-

ι

.